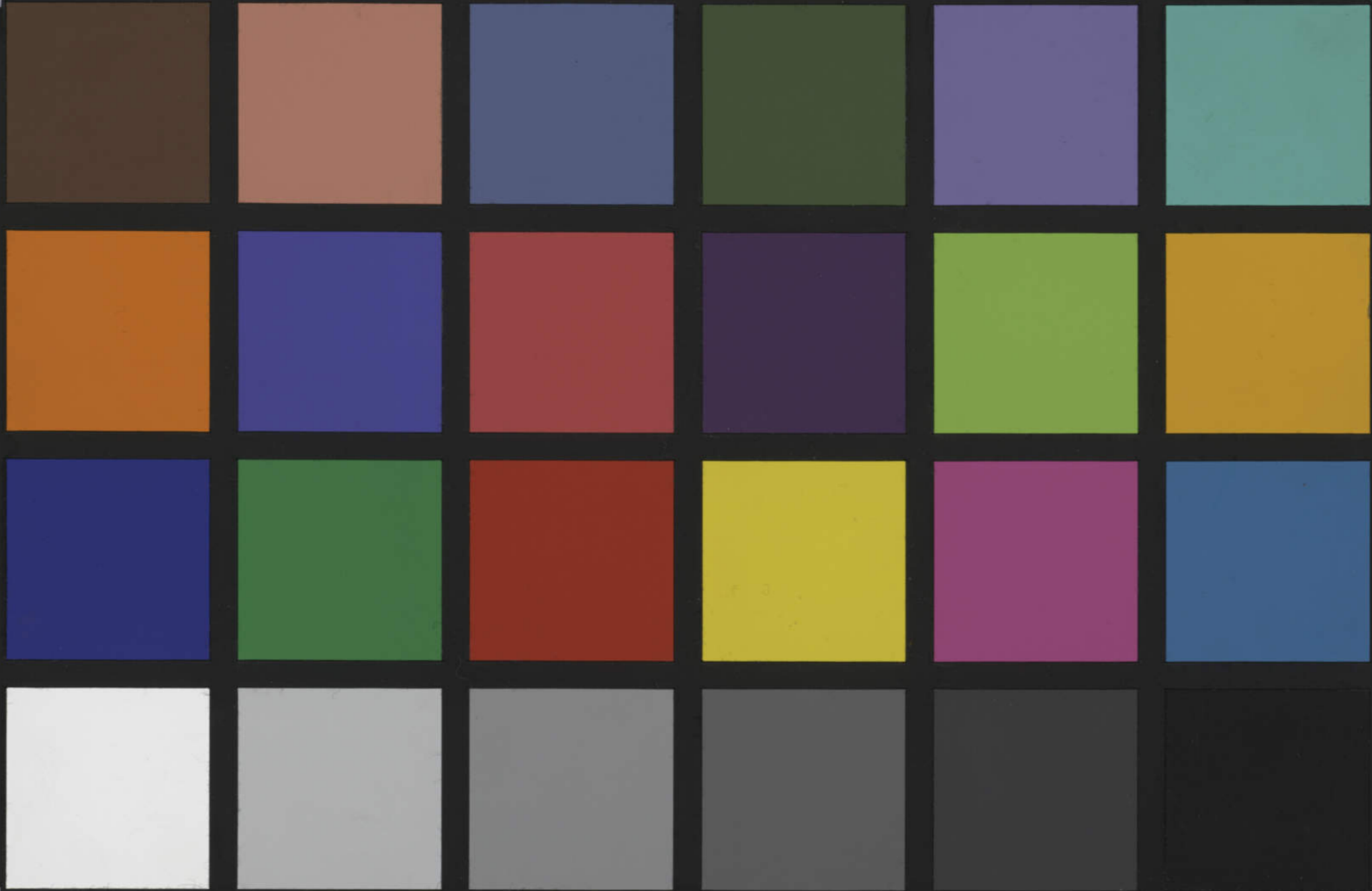
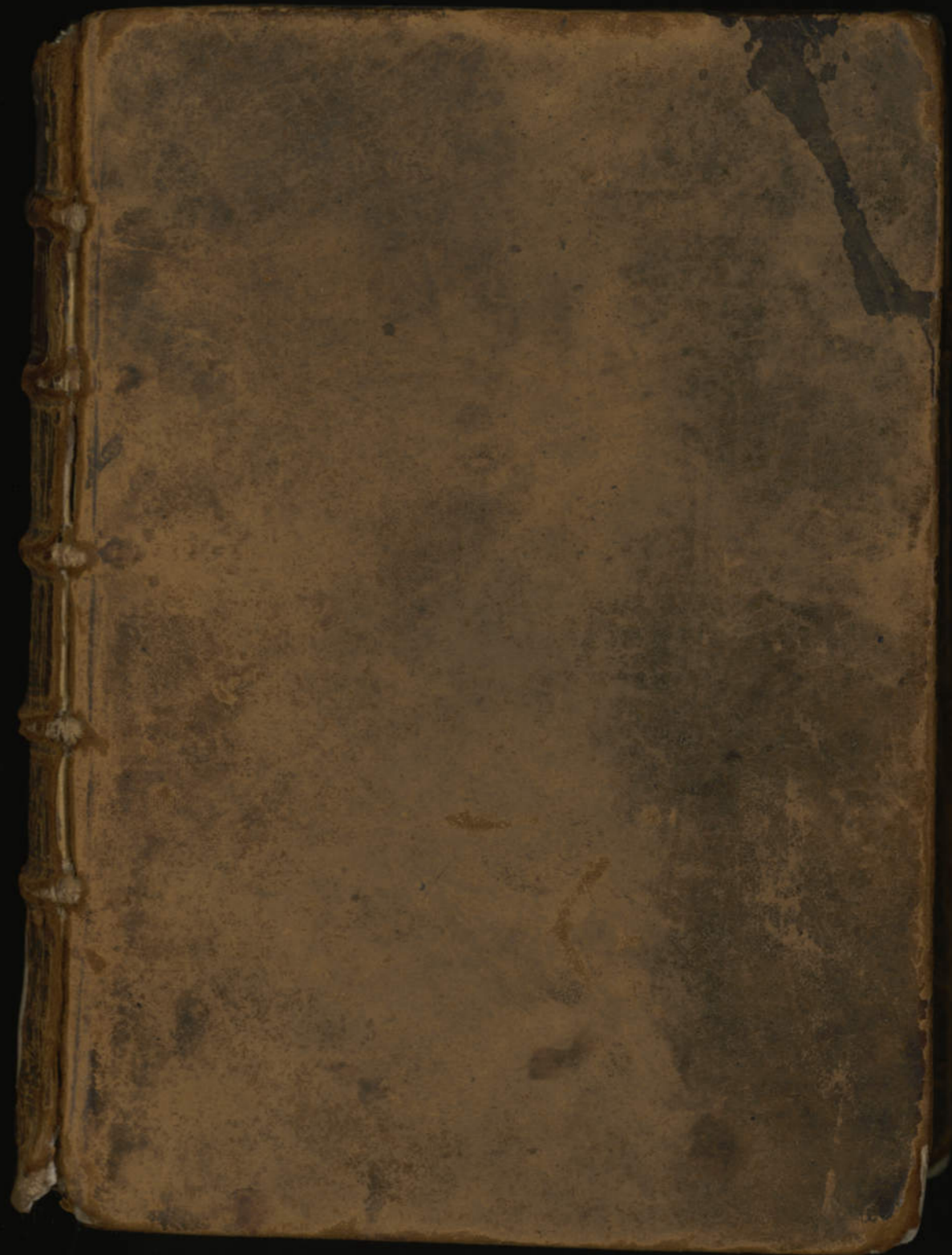
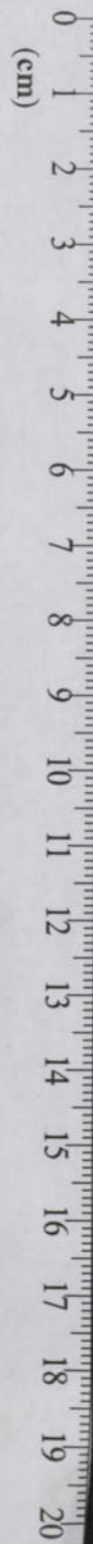

colorchecker CLASSIC

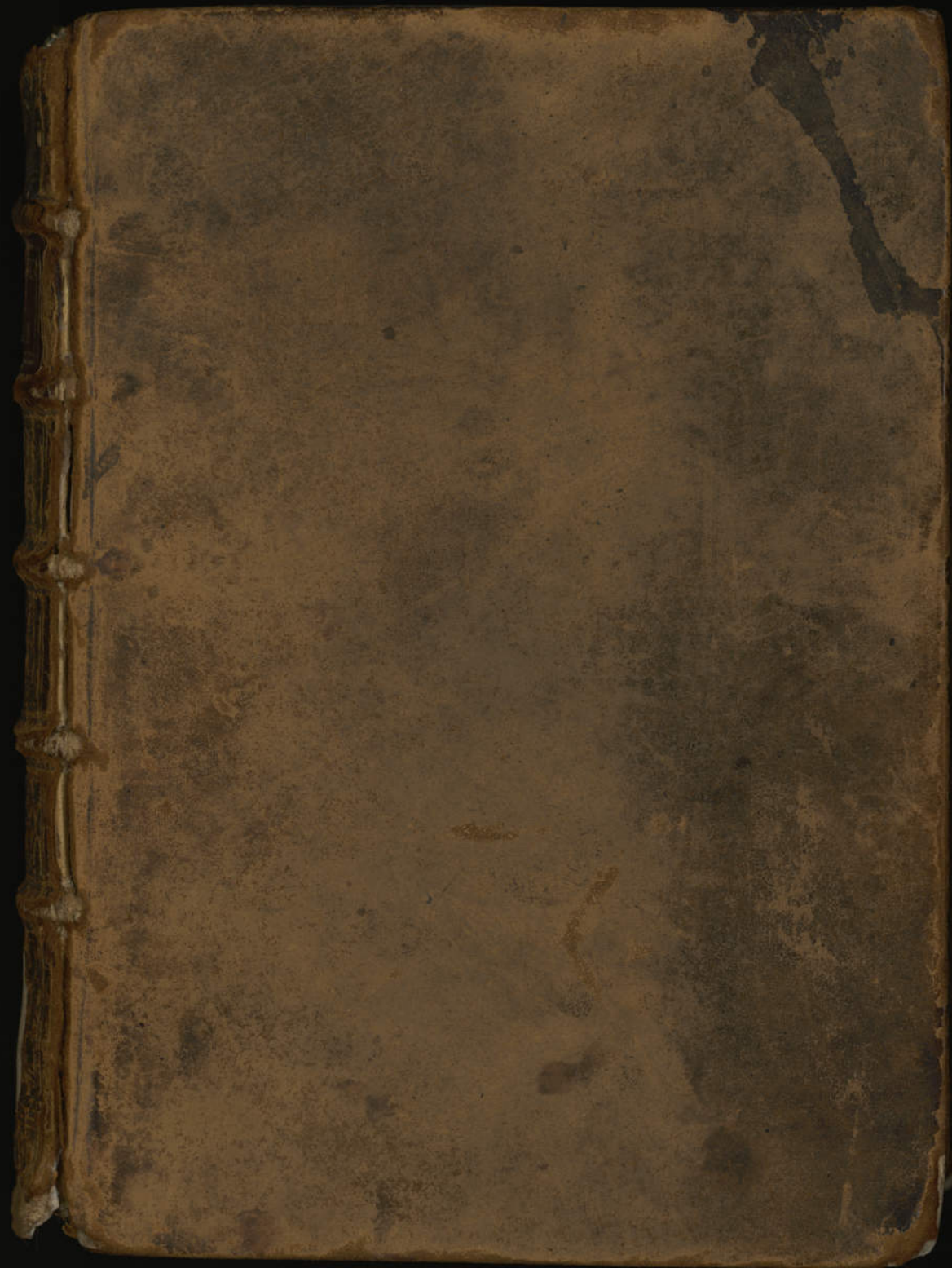

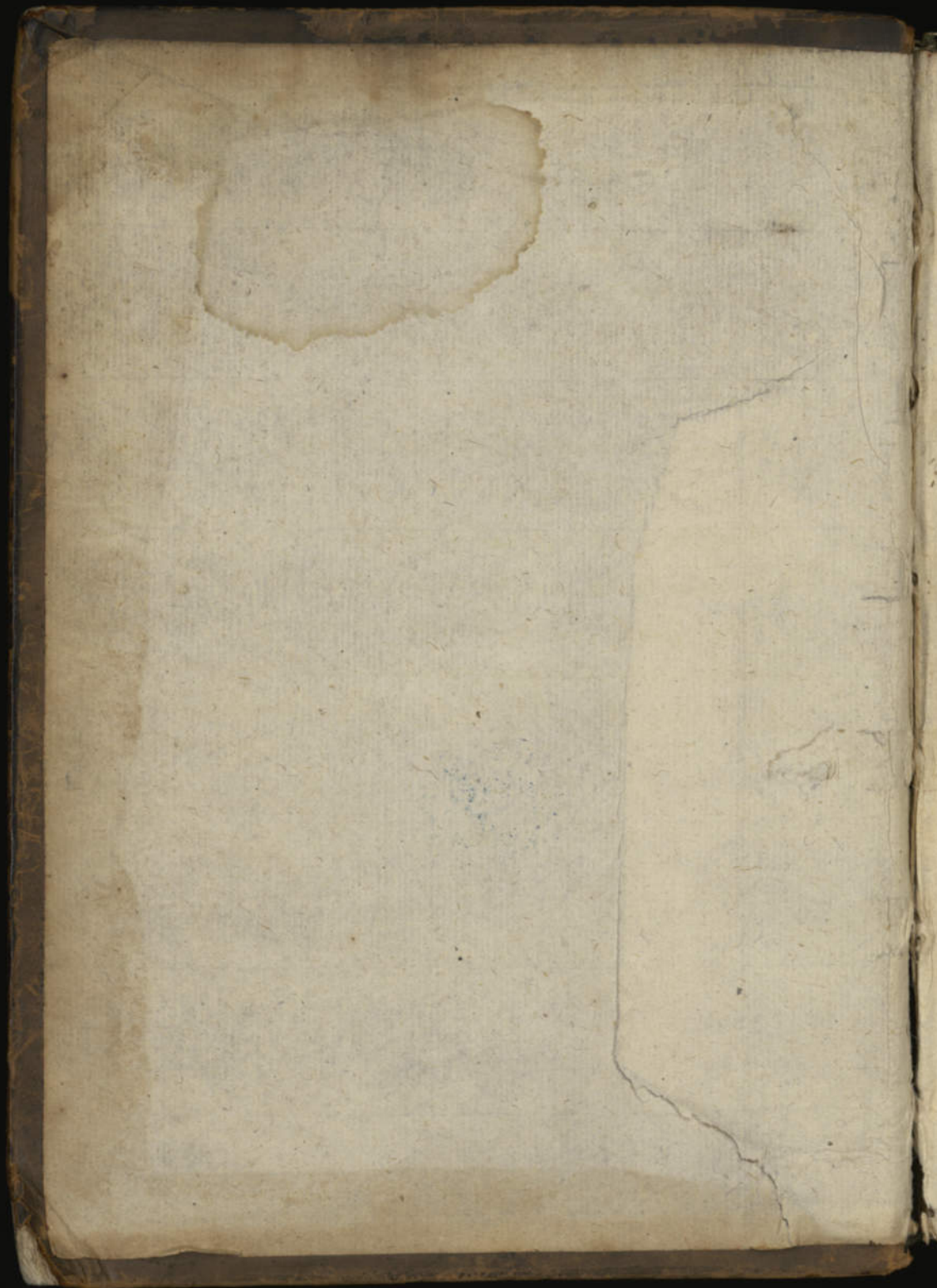
x-rite

ST^E MARGVER
REYNE
DECOSSSE

1490

Contenu En ce Volume

- 1 La Vie de St. Marguerite reine d'Ecosse
- 2-5 Plusieurs piéces concernant la Vérité et l'Été-
-cité de la Bible d. 9
- 6 Relatione del padre Hilario Martinij
- 7 Processi fatti per la Canonizzazione et beatificatione di
8 la Conformité de la mette a la passion du Sauveur
- 10 Lo Sudio panegirico sacro sopra La S. Sindone
- 11 De sacra Synodorum Utilitate Oratio 1623
- 12 Discours du P. Chapelain 1672 pour les priéres publiques
- 13 La Lettre des Cardinaux du Conclauve en 1691
- 14 Relatione della morte di Innocentio X.
- 16 Delibro Grotij aduersus Iocinum 1617.
- 17 Lettres du roy aux princes et etats du P. Empire
- 19 Libro di Nouvelle et di belgiustare Gentile 1572

57399

[Faint, mostly illegible handwritten text, possibly in a historical script, with a large irregular hole in the upper left section.]

[Handwritten signature or initials, possibly 'P. B. 1711']

[A small handwritten mark or symbol, possibly a cross or a stylized letter.]

DE LIBRO

Clarissimi, Consultis. & Amplissimi viri,

Dn. HVGONIS GROTII.

Civitatis Rotterodamensis Syndici, &
in Collegio delegatorum ab Illustribus
Hollandiæ & Westfrisiæ Ordi-
nibus Senatoris,

152

CUI TITULUS EST,
Defensio fidei catholice de Satisfactione Christi,

ADVERSUS
Fanstum Socinum Senensem;

HERMAN. RAVENSPERGERI
IUDICIUM.

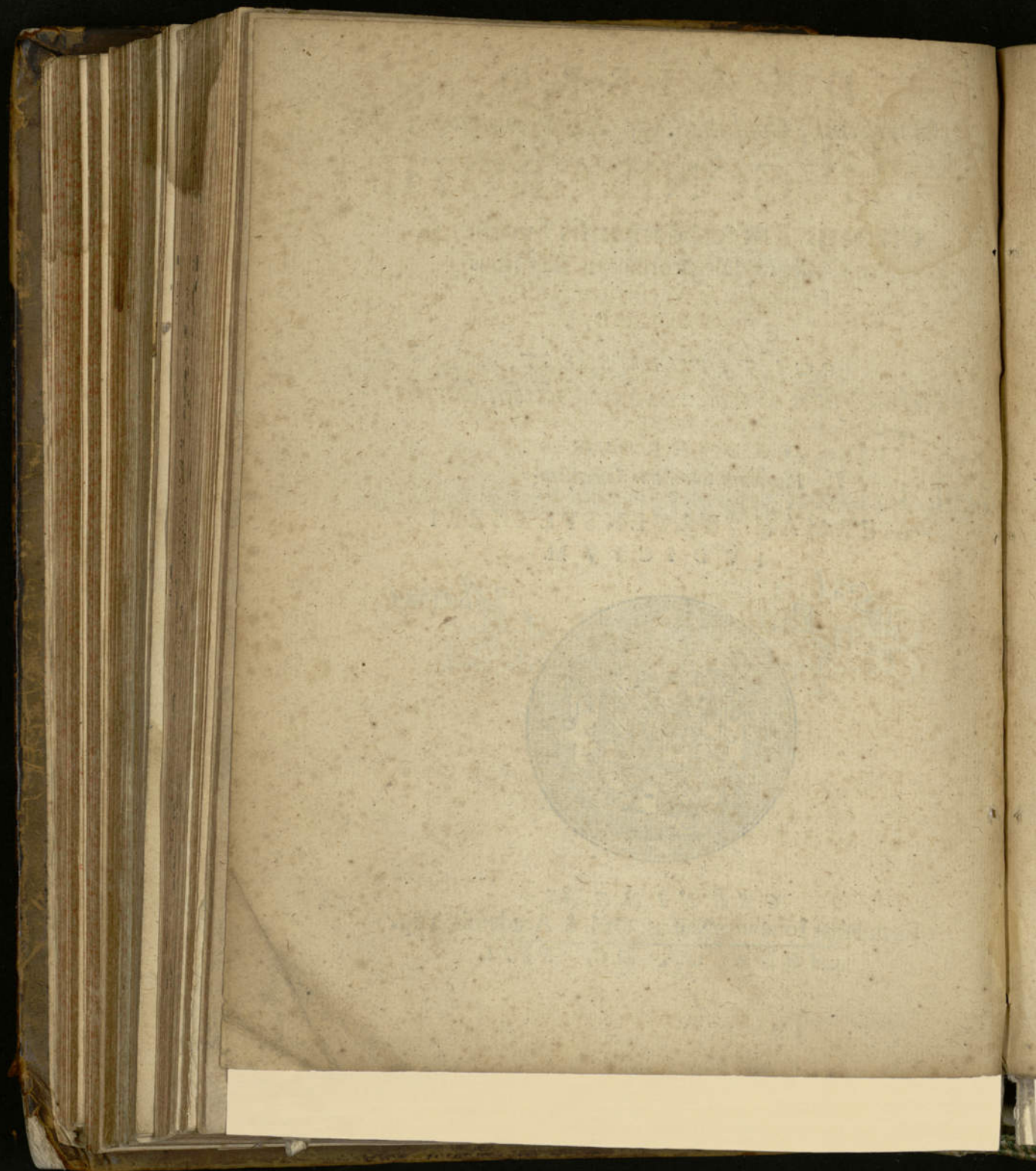
*Sal
Collegij Pauc.
Clas. Reg.*

*Veritas
S. Augu
S. Pauli*

GRONINGÆ,
Excudebat Iohannes Saffius, Ord. & Academiæ Typ.

ANNO M. DC. XVII.

HERMAN. RAVENSPERGER,
CHRISTI SERVUS,

Omnibus & singulis conser-
vis & fratribus,

*Ecclesiarum in Hollandiâ & Westfrisiâ re-
formatarum Pastoribus, Senioribus, reliquisq; ca-
rundem curam gerentibus, Salu-
tem & Pacem.*

VIRI FRATRES,

DI ex animo, & apud animum
meum damno, tum portentosos Re-
monstrantium & Contraremonstran-
tium titulos, tum imprimis inau-
spicatas & ominosas illas concer-
tationes, quæ inter illos tantâ cum
vehementiâ & animorum impo-
tentiâ, in quinque illis articulis

(qui quidem quinarium numerum totum ferè terrarum or-
bem percrebuit: etsi articulorum ipsorum sensus fortè non
usque adeò multis & in Belgio & maxime extra Belgium
innotuit) exercentur. Nam & radices earum, à qui-
bus primùm pullularunt malæ: & rami fructusque qui
indè succreverunt, mali sunt: de quo (priusquam quid

vos hoc scripto meo velim, exponam) dicendi quaeso,
potestatem mihi facitote.

Radices duæ sunt, una sub foco, altera sub arâ nata: quarum utraque eminentis coloribus magno federati Belgii onere & periculo, fraudem fecit, plurimisque viatoribus dicam an spectatoribus imposuit: faxit Deus ut utraq; suis satoribus imponat.

Et illi quidem radici sub foco natæ colores fucati illiti infident peregregii & suaves, puta; *Libertas conscientiarum*, *potestas magistratuum in rebus & causis Ecclesiasticis*, aliiq; his affines.

Isti verò radici sub arâ natæ similiter fucati illiti infident colores perelegantes & desiderabiles, nimirum; *libertas prophetandi*, *studium cætus Evangelicorum disjunctos conjungendi*, *dissidiorum semina tollendi*, *simplicitatem fidei introducendi*, *calumniandi materiam adversariis Ecclesiarum reformatarum diminuendi*, aliiq; his cognati.

His coloribus radices conspicuæ, quem non in aspectum amoremque sui traherent? Tu verò viator, quisquis es, qui patriam hanc amas, in quâ nunc tanquam in diverforio vivis, qui ad cœlestem illam tendis, quæ æternum nostrum erit domicilium, *ne crede coloribus istis*. Fucati enim illiti sunt, & non sine periculo patriæ animæque tuæ, oculos tuos pascunt. Averte igitur oculos tuos à fucatis illis coloribus.

Vin' autem nativos scire radicum illarum colores? Sunt novandi statum Ecclesiæ & Reipublicæ libido: eminentiæ & dominii, famæ gloriæve aucupium. Apertè dicam quid velim. Persuasissimum habeo

sub

sub pretextu Religionis causam agi Regionis; per schisma ecclesiasticum questum esse politicum: sub velo quinque articulorum tegi monstra errorum & idola cerebri Sociniani. Qui verò sic agant: qui illud quærant: qui que ista tegant: & utrum multi vel pauci sint, meum non est definire. Ego tamen non adeò multos esse existimo; quotquot autem sunt, mentem eis precor saniozem, & nisi ad sanitatem redeant, similem eventum cum cane Æsopico, qui non contentus bolo, quem habebat, umbræque ejus avidè inhians, jacturam fecit utriusque.

Rami & fructus concertationum illarum de quinque articulis, nullius prorsus sunt valoris. Quid enim effecerunt istæ concertationes: quid efficiunt?

Vt unioni, quam Ecclesiæ Belgicæ hæctenus sanctè coluerunt, nuntius sit remissus: quod ad summum calamitatis gradum plus est quàm sufficiens. 1.

Vt politia & respublica alias benè constituta in Belgio, intus luxentur & seditionibus repleantur: adeoq; etiam privata familie mutuis odiis turbentur & distrahantur. Quæ omnia omnimodæ ruinæ florentissimarum Ecclesiarum & Rerumpublicarum antecambulones esse solent. 2.

Vt frater in fratrem non sit amplius animo & affectu amico & placabili sed planè inimico, obfirmato & ferè inhumano. Hinc audias & legas scoptica dicteria, jurgia, maledicta, criminationes, maledicentias, & quæ non convitiõrum horrida & horrenda genera alia, quibus alii alios voce & scriptis infectantur privatim & publicè. Hinc etiam videas egregia summæ erga optimos Ecclesiarum

Docto-

Doctores (qui Theologorum lumina dici partim meruere, partim etiamnum merentur) ingratitude specimen.

Mendacii & falsitatis, Viri de Ecclesia optimè meriti, publicè non sine omnium bonorum & honestatis amantium offendiculò arguuntur. Scripta eorundem nequiter exagitantur: sæpè in alienum, imò in contrarium sensum rapiuntur: quæ dextrè capi & commodè explicari poterant, exasperantur: paucorum, hoc est, unius in hoc doctrinæ capite, alterius in illo, lapsus (qui si excusari non poterant, tegi tamen charitatis pallio debebant) non tantum mordaciter accusantur, sed toti sanctæ Ecclesiæ, quæ non unius Bataviæ finibus terminatur, sed in Angliâ, Galliâ, Germaniâ, Helvetiâ, Sabaudiâ, Hungariâ, Bohemiâ, Moraviâ &c. colligitur, exprobrantur. ô nefas!

4. *Vt parvulorum & infirmorum conscientia perturbentur.*
In doctrinâ de prædestinatione, Spiritus Sanctus abstrusissima mysteria agnoscit, & Paulus altiùs eam repetens exclamat: *ô profundas divitias tum sapientiam cognitionis Dei, quam inscrutabilia sunt ejus judicia, & ejus viæ impervestigabiles!* Et tamen multi inter fratres Belgas tam securè in mysteriis illis versantur, ac si calculos lusorios in alea tractarent, voluntq; de suis speculationibus, & quæstionum inanum decisionibus tam præclare sentiri, *quasi in illarum estimatione mortis aut vite æternæ spes aut jactura reposita essent.* Sed & hoc vitij in hisce, (verba sunt Theologi eximii Conradi Graferi) *de rebus abstrusissimis disputationibus concurrat, quod non in scholis, ut equum erat, inter Doctores retinentur, sed ad Rostra Ecclesiastica*
ab am-

ab ambitiosis ingeniis, & ad plebem abripiuntur, ea, inquam, quæ ipsi multoties non intelligunt, quæque per se neque ad solidam instructionem conscientiarum, neque ad pietatis incrementum adeò multum faciunt.

Hoc ipso die ad me missus est libellus Germanicus, cui subscripta sunt nomina quatuor Ecclesiæ Campensis ministrorum. In illo libello prima controversia inter Remonstrantes & Contraremonstrantes statuitur, *utrum prædestinatio sit Deus ipse, seu ipsa Dei essentia, an verò reapse à Deo & essentiâ Dei distincta.* Affirmativam prioris, *novam falsitatem*: posterioris, *veterem*, quam ipsi credant, *veritatem* appellant. Scripsi his diebus ad unum fratrum illorum, & quidem talia, quæ persuadere ei possent, visum ante scriptionem illam fuisse mihi libellum. Sed revera tum nondum fuit mihi visus. Secus monuissem, displicere mihi, partim, quod bonis viris & summis theologis in hac quæstione litem moveant: partim quod subtilem & à scholasticis argutè, atque in utramque partem tractatam quæstionem in vulgus spargant, quasi ei heic panis frangatur, sive familiæ Christi demensum cibi præparetur. Quæstio subtilis est, cujus interpretatione cœtus Ecclesiasticus non pascitur, sed perturbatur.

Vt extranei omnesque veritatis Evangelicæ adversarii calumniandi argumentum habeant, viamque paratam agendi de Ecclesiis nostris triumphum. David Propheta ille regius & Christi typus, quoties vidit Ecclesiæ hostes, ejusdem malis gaudentes & exultantes, ab imo suspiravit & ingemuit: quàm multi verò sunt fratrum nostrorum, qui hunc Davidicum spiritum non

non habent? Imò non desunt qui partium officii sui ita obliviscuntur, ut vanis contentionibus, falsis criminationibus, & barbaricis maledictis non modò licenter indulgeant, sed etiam libenter iisdem applaudant.

Hi nimirum sunt rami, hoc est, fructus & commoda, quæ Ecclesia Christi hætenus percepit, ex altercationibus illis Theologicis, de quinque quos sepè nominavimus, articulis: & quis sponsor esse poterit, non futurum, ut longè acerbiores fructus, hoc est, pejora mala, priora sint exceptura?

Hæc propterea, viri fratres, longius persequor,

1. Ut ostendam, *in quo versemur periculo.*
2. Ut doceam, *in quàm tetra simus peccatorum luto.*
3. Ut evincam, *opus esse maturè & sine mora maturo consilio auxilioque.*

Consilium verò non potest iniri tutius, auxiliumque non potest ferri salutarius, quàm si Synodicus à Magistratu Belgii confederati supremo indicetur conventus, eique hoc negotium controversum mandetur dirimendum & componendum.

Ego nullus dubitavi unquam, nec nunc quidem dubito, si legitimè in Synodo cognoscatur causa, & perpendantur omnia utriusque partis, hoc est *Remonstrantium & Contraremonstrantium* argumenta & documenta, quin etiam ipsius causæ controversæ momenta, inveniri posse viam faciendæ pacis. Est quidem verum quod faciliore labore domus destruat, quàm erigatur: est tamen & hoc non minùs verum, plus momenti habere rationes, quæ pacem suadent,

dent, & unionem dissidentium, quàm habuerunt illæ,
quæ suaserunt & persuaferunt dissensum & schisma
unitorum.

In controversiis illis quinque, quæ inter Remon-
strantes & Contraremonstrantes (quæ nomina uti-
nam nunquam usurpata essent, vel nunc cum ipsis
controversiis sepeliri possent!) agitantur, *res ita non
est comparata, ut ab una parte certa & explorata ve-
ritas, ab alterâ verò exitiale mendacium & aperta
falsitas ita stent, ut qui uni illarum se applicat, vel sub
Christo militet, vel negotium Belialis promoveat, ut pro-
pterea unicuiq; credenti, Ecclesie præsertim doctoribus
opus sit, ut unam & quidem cum alterius professo &
internecino odio necessario complectantur.*

Quod totum ita uelim accipi:

Non quod probem schisma: hoc enim factum vehe- 1.
menter doleo.

Non quod parvi æstimem litigium: hoc est magni 2.
æstimo, & tanti æstimandum deploro.

Non quod articulos illos quinque salutis negotium 3.
concernere negem: sed quod negem, *partim* non
superesse remedium partium dissidentium compo-
nendarum, *partim* omnes quæstiunculas, quæ nunc
de quinque articulis moventur, vel ad salutem, vel
ad veram fidem, pietatemque necessarias, imò etiam
fructuosas esse.

Quæ omnia cum ita sint, ut revera, nisi me omnis
mea meditatio fallit, sunt: tria ex animo opto.

Vt scripta Theologorum de quinque illis articulis 1.
majori ex parte ex hominum memoriâ deleri possint,
ut quo-

ut quorum vix alius usus est, quam ut Monachorum
Loci communes, per illa locupletentur.

2. Ut fratres in timore Dei, initium, & incrementum,
praesentemque statum harum de quinque articulis
contentionum, indeque nasciturum periculum tum
Ecclesiae tum Reipublicae considerantes, vel ad men-
tem & frugem redeant, vel in proposito pio persi-
stant, hoc est, sive in unitatem redeant, sive ean-
dem, si haecenus coluere perseveranter, proporrò co-
lant. Interim liberum cuique esse potest, privatim
de quinque illis articulis & imprimis de quaesitis
quibusdam planè extrafundamentalibus, id sentire,
quod ipse scripturis crediderit consentaneum.
3. Ut fratres uniti rursus, (quod vix fieri posse videtur
absque Synodo) unanimi consensu & fortiter im-
probum propositum primariorum authorum & ca-
pitum omnium harum molestiarum impediunt, lo-
liumque illud Racoviense infelix, quod in his pro-
vinciis fatum est, eradicent, prorsusque, ne seratur
amplius, ab iisdem provinciis arceant.

Hæc est summa voti mei: quod qui mecum pro-
bant, Deum pro successu ejus prospero deprecantur.
Amen.

Nunc viri fratres, quid vos hoc meo scripto velim
paucis accipite.

Hugo Grotius Roterodamensis Syndicus, nobilis Po-
liticus & Iuriconsultus (sic judico) eminentissimus,
non ita pridem librum edidit de satisfactione Do-
mini

mini nostri Iesu Christi, adversus Faustum Socinum
hæreticum.

Illum cum lærem, atq; in locis dubiis & obscuris
relegerem, deprehendi authorem esse hominem val-
dè arguti, subtis & peracuti ingenii, quod ipsum du-
dum fama mihnuntiarat. Præterea verò etiam hoc
deprehendi, eum ita *Socini placitum* de satisfactione
refutare, & ea quæ à jure petuntur arma, catholicæ
fidei adversarijta extorquere, ut eidem suo adver-
sario iterum itemque suppetias ferat: quod an con-
sultò sciensque faciat an nescius, judicet judex ille-
summus ac tremendus, qui justè judicat & judicabit
omnia.

Si sciens faci, videtur imitari eum, qui osculo os
veritatis prodiit. *Sin nescius*, molestè nimis fero
& ex animo ddeo, scriptorem aliàs multò felicissi-
mum, quemque ego ob ingenii promptitudinem &
magnitudinem magnifacio, tam infeliciter causæ
controversiæque theologicæ defensionem suscepisse.
Ego certè vellm, totum illum à Domino Grotio
conscriptum librum in calamo adhuc hære scripto-
rio. Persuasum enim sum, id quod ante dixi, ita ad-
versario satisfactionis, arma illa ex jure petita exor-
queri, ut reliqu ejusdem ex scripturis præsertim de-
sumpta, non levter firmentur.

Rem ita se hæbere, deprehendet, opinor, mecum
quisquis non modò illum Domini Grotii librum, sed
etiam hoc meum de eodem judicium, attentè & sine
præjudicio legeit & perpenderit.

Hoc verò meum judicium uti vobis, *Viri fratres,*
nomina-

nominatim dedico, eo quod liber qm cenſeo, ex
veſtrâ provinciâ prodiit, ita viciffirveſtro, ut &
omnium doctorem piorumq̃ue judicio id ipſum ſub-
jicio. Neque aliud inſuper vos nunvolo, quam ut
laborem hunc meum boni conſulatis Deus Opt.
Max. cui vos commendo, pacem iter ſinceros ſui
cultores & Eccleſiæ præſentim paores, fan-
ciat: lupos verò abigat & arcea Amen,
iterum amen. Dabam Groing.

Domin. II. advent. Ann

CIO IO CXVII.

DE LIBRO

Clarissimi, Consultissimi & Amplissimi viri,

Dn. HUGONIS GROTIJ,

A D V E R S V S

Faustum Socinum Senensem:

I V D I C I V M.

 *L*ibrum Dn. Hugonis Grotij viri Clarissimi, Consultissimi & Amplissimi, quem sub titulo defensionis fidei Catholicae adversus Faustum Socinum Senensem in publicum dedit, rogatu hortatuque amicorum ac fautorum aliquot meorum, legi à capite, ut ajunt, ad calcem. Genus orationis floridum, mundum & castigatum est, augustius denique quam ut id à me ad censuram vocari oporteat. De re verò ipsa, ut mentem & sententiam meam, quando id non abs re, nec præter exemplum bonorumque desiderium sum facturus, breviter aperiam, authorem, ut id ipsum non graviter atque iniquo ferat animo, etiam atque etiam rogo atque obtestor: cum præsertim etiam ipsorum Prophetarum spiritus, prophetis subjiciantur, ut ab Apostolo docemur. Et hoc à Dn. Grotio me impetraturum confido, si.

1. Cor. 14
vers. 32.

A

quidem autor præfationis ad veritatis Evangelicæ studiosos testatur, Dn. Grotium, si quid minus rectum à se dictum sit, hoc indictum velle: & piorum iudicia gratissimo animo accepturum.

Principem quidem Theologiæ locum adversus matæologum versutum, vaftrum, malitiosum (per quem Satanas miras machinas adhibuit, ut unico salutis nostræ propugnaculo expugnato præda nos expositos haberet) tractandum & defendendum recepit: sed ita tractavit, ita defendit, ut nisi autoritas scriptoris summa, & tum in humanioribus literis, tum in omni disciplinarum ac facultatum genere eruditio spectata esset, haud peccare eum, qui illud Danielis vocis TEHEL interpretamentum, tractatui defensionive illi inscriberet, arbitraret. Vocularum & phrasium quarundam usum significatumve apud ICtos receptum operose & speciose persequitur, atque eadem operâ Socini hallucinationes circa eas ipsas voculas & phrasas in materiâ hæc satisfactionis theologicæ abunde satis notat: ipsum verò rei nodum, quod ajunt, raro & leviter attingit, tantum abest ut scindat aut refecet.

Plurima & quidem longè præcipui in hac satisfactionis doctrina momenti præterit. Neque id satis commode excusat autor præfationis (alioqui nitidæ & perelegantis) ad veritatis studiosos, cum scribit Dn. Hugonem Grotium, relictâ aliis meriti quæstione, eam quæ de satisfactione est, tractandam suscepisse. Nam si in hac doctrina Dn. Grotius tam accuratè vult disparari satisfactionem & meritum, cur ipse de reconciliatone & redemptione per mortem Christi factâ & partâ ex professo agit? Satisfaciendo enim h. e. pœnas pro peccatis nostris solvendo, & mortem perferendo reconciliationem nostram cum Deo & redemptionem nobis acquisivit.

Sed

*Sed valeat excusatio præteritorum quantum potest :
nunc commissa quædam Dn. Grotij qua asterisco digna vi-
dentur annotabimus.*

*Vbi sententia Catholica ponitur, hæc leguntur verba: Pag. 2.
Deus constituit, ut Christus pænas penderet pro pec-
catis nostris, ut salvâ divinæ justitiæ demonstratione,
nos intercedente verâ fide, à pœna mortis æternæ li-
beraremur.*

*Verba non satis manifesta, rotunda & ambiguitatibus
libera sunt, imò portentosa Socini hæresi non omninò ad-
versari nonnullis videri possunt. Nam,*

*1. Socinus non negat Christum pænas pependisse, eam-
que pensionem eò quodammodo prodesse, ut nos à pœna
mortis æternæ liberaremur. Sed hæc duo negat hæreticus:*

*1. Christum pœnas æternas (sive duratione, quod
utrinque est in confesso, sive intentione) pependisse.*

*2. Illâ pœnæ pensione seu perpeffione divinæ justitiæ
pro nobis, seu pro pœnis quas nos debebamus satisfac-
tum esse.*

*Neutrum autem horum affirmat Dn. Grotius : quorum
tamen utrumque liquido hic affirmandum erat, ubi sen-
tentia Catholica contra blasphemum Socini PLACI-
TUM (retineo vocem quâ Dn. Grotius utitur: etsi nimis
lenis hoc loco videtur) ponitur.*

*2. Socinus duplicem comminiscitur Dei justitiam, al-
teram perpetuam, quâ Deus perpetuò utitur dum scele-
stos & contumaces ac perditæ spei homines plectit atque
exterminat: alteram non-perpetuam, quâ peccatores non
contumaces, neque omninò desperatos nonnunquam punit,
non expectatâ eorum pœnitentiâ, vel etiam quanquam re-
siperint, exclusâ misericordiæ promissione punire potest.
Non illâ, sed hæc justitiâ Deum pro peccatis nostris fi-*

lium suum punivisse, vult Socinus. Cui commento non contradicunt verba Dn. Grotij, salvâ divinæ justitiæ demonstratione, sed probè & examusim ei congruunt. Nullus enim Socinianorum negabit, Deum constituisse, ut Christus pœnas penderet pro peccatis nostris, ut salvâ divinæ justitiæ (nim. non perpetua, quæ pro beneplacito agat vel puniendo vel indulgendo) demonstratione, nos liberaremur.

Atqui huic cõmento Socini, quod plurimorũ ejus errorũ in hac satisfactionis materiã, radix, fons & seminariũ est, aperte erat à Dn. Grotio contradicendum hic, ubi Catholicam sententiam adversus exitiale Socini PLACITVM ponit.

3. Socinus securitatem nostram à rigore divinæ justitiæ ad respectum sive conditionem fidei in Christum adstringit: h. e. docet, justitiã Dei per fidem in Christum & penitentiam nullo alio interveniente medio, mutari. Cui commento Socini, quod etiam multorum ejus errorum scaturigo est, non contradicunt hæc Dn. Grotij verba, intercedente verã fide, sed ei probè respondent. Nullus enim Socinianorum unquam negabit, Deum constituisse, ut Christus pœnas penderet pro peccatis nostris, ut nos intercedente verã in Christum fide (quæ Socino non nisi historica est) liberaremur.

Atqui huic commento manifestò hic contradicere debebat Dn. Grotius, ubi Catholicam sententiam adversus perversum Socini PLACITVM ponit.

Pag. eadem hæc leguntur verba.

Causa altera quæ Deum movit, sunt peccata pœnam commerentia. Et pag. 5. in principio hæc. Causa autem impulsiva cum possit esse multiplex, hoc loco meritoria accipienda est. Agitur enim de pœna. Peccata autem pœnæ causa sunt non aliter quam per modum meritũ.

Non

Non semel sed iterum iterumque hæc loca inspexi, cum-
que iis, quæ huc facere videbantur diligenter contuli: &
sanè mira, nec usque ad eò ex dignitate Dn. Grotij, viri a-
lioqui de quo constat, ingeniosissimi, visa est mihi causa-
rum rei de qua agitur, tractatio. Res de qua agitur est
satisfactio, ut apparet vel ex ipso libri titulo. Ejus igi-
tur causas statim initio sibi putavit explicandas. Et re-
ctissime quidem ait: Causa efficiens rei, de qua agimus,
prima est Deus.

Rectissime etiam: Causa quæ Deum movit, prior est
misericordia sive Φιλανθρωπία. sed non rectè: Causa
altera, quæ Deum movit sunt peccata pœnam commere-
ntia. Res enim de qua agitur, est satisfactio, ut dictum.
Ejus causa efficiens prima seu principalis est Deus. Mo-
ventes sive impulsivæ causæ duæ sunt, prior quæ proegu-
mena, & altera quæ procatartica logicis dicitur: Inter
quas hoc est discriminis, quod prior semper est in ipso effi-
ciente intus, altera verò extra efficientem. Proegumena
satisfactionis causa est misericordia seu Φιλανθρωπία: illa
enim intus Deum movit, ad mittendum dilectum filium,
qui pro genere humano satisfaceret. sic hætenus Dn. Gro-
tio consentio. Non possum autem in hoc ei consentire,
quod peccata pœnam commerentia faciat causam satisfa-
ctionis procatartica. Cum enim procatartica causa
proegumenam irritet, dicendum esset, peccata pœnam com-
merentia esse illud, quo Deus extrinsecus motus & pro-
vocatus sit ad mittendum misericorditer filium suum, qui
pro nobis satisfaceret. Quod an pium sit dicere, ipsius
Dn. Grotij esto jam judicium. Peccata sunt quæ Deum
provocant ad iram, ut clamat tota sacra pagina, & reos
facit homines æternæ damnationis. Quare cum dixisset
Dn. Grotius, misericordiam Dei esse satisfactionis causam
moverem.

moventem internam sive impulsivam primam, alteram impulsivam externam, illius interne irritatricem, non peccata, sed miseriam hominum lapsorum, & in peccatis suis periturorum absque hac satisfactione si fuisset, dicere debuisset. Hæc est fides ecclesiæ canentis.

Es jamere Gott in ewigeyt

Mein elend uber die masen!

Er dacht an sein barmhertzigkeyt

Er wolt mir helfen lasen.

Atque hic primus est Dn. Grotij heic lapsus: alter subtilior quidem est, sed periculosior. Rectissime quidem Dn. Grotius ait, ut supra testati sumus, causam quæ Deum movit priorem esse misericordiam: sed cum causa illa movens in Deo sit gemina, Misericordia videlicet & Iustitia; & hæc quidem ordine natura prior, quid animi viros cordatos gerere putat super silentio illo suo quo justitiam tacitus præterijt? Iustitia Dei, pœnam peccatis promeritam irrogari homini: misericordia Dei, hominem nobilissimam illam & fortunatissimam ante lapsum creaturam, è miseria in quam per peccatum devenerat, librari volebat. Ergò justitia prius & quidem immutabiliter satisfactionem postulabat: misericordia postea hoc modo, nempe per Christum eam fieri procurabat. Sic videlicet distincte secundum nostrum concipiendi modulum de ijs loquimur, quæ in Deo non ita, ut in nobis, distinguuntur.

Illud igitur quomodo Dn. Grotius excusare possit ipse videat, quod causam satisfactionis procatarteticam facit peccata pœnam commerentia, & tamen justitiam non facit causam impulsivam: quod si fecisset, prius illud defendi potuisset. Quum enim justitia Dei dicitur causa impellens Deum ad postulandum satisfactionem pro peccatis,

peccata

peccata possunt dici causa externa irritans Dei justitiam,
ut postulet.

Atque hic locus est distinctioni inter postulatam
Dei judicis quod immutabiliter nos urget ad satisfaciendum:
& moderamen Dei Patris, quo fit ut satis sit, unum,
nempe Iesum Christum satisfacere pro nobis omnibus.

Illius causa proegumena est Dei justitia & eam extrinsecus
irritans peccatum: hujus proegumena Dei misericordia,
& eam extrinsecus irritans hominis miseria.

Atque hic est alter Dn. Grotij heic lapsus: sequitur
tertius. Quum peccata causam satisfactionis impulsivam
alteram, quae causa impulsiva prima puta misericordiae
respondeat, fecisset: paginam quintam asserit peccata
impulsivam meritoriam esse causam. Cujus quæso rei? An
pænæ? Id videtur velle Dn. Grotius cum ait, peccata pænæ
causa non sunt aliter quam per modum meriti.
Sed hoc à proposito alienum est. Non enim queritur de
causa procatartica meritoria pænarum, sed de procatartica
meritoria satisfactionis. Illa sunt peccata: ista vero
pretiosus Christi sanguis pro nobis effusus, quo satisfactum,
sive satisfactio promerita est. Neque hic audiendi
sunt qui sic arguantur. Morbus extrinsecus impellit
medicum ad faciendum medicinam, & debitum sponsorem
ad interponendum fidem, & præstandum solutionem:
Ergo peccatum, quod morbo & debito comparatur, extrinsecus
mouet Dei misericordiam ad procurandam satisfactionem.
Similia enim non inferunt demonstrativè, sed
afferunt declarativè.

Et licet viri docti atque Orthodoxi nihil absurdi subesse
putent, si dicatur morbus impulisse medicum ad
curationem agri, qui postea fit objectum curantis: ego ta-
men,

men, quæ est ingenij mei fortè tarditas, non capio, quo hæc assertio nitatur fundamento. Mihi certè duriuscula videtur locutio, morbus impellit medicum ad curam. Nam si morbus quâ morbus extrinsecus impellit, cur non æquè morbus bruti animalis, quam rationalis hominis impellit extrinsecus medicum ad curam. Impellit igitur medicum extrinsecus dignitas creaturæ ad imaginem Dei conditæ, sive miseria dignissima illius & nobiliss. creaturæ in quam per morbum incidit, è qua miseria ut medicus eam eripiat & sanitati restituat, omni studio anniti officio debet, cum per Dei beneficium licet.

Similis mihi videtur illa locutio, debitum impellit spōforem ad spondendum. Si debitum quâ debitum impellit, cur non æq. parati sumus pro inimico atq. pro amico, pro peregrino atque propinquo spondere? Nec hic momentum habet si quis dicat, debitum limitatum ad personam amici, causam esse quæ impellat extrinsecus sponsorem. Hæc enim propositio ex eorum numero est, quas accommodas appellant, quia commodâ aliquâ limitatione seu restrictione egent, nec sine eâ admitti tolerarique possunt. Et ut ut excusetur propositio illa, manet meo iudicio hoc firmum, quod non debitum quâ tale, sed amicitia & propinquitas quâ talis, moveat sponsorem ut sponsione suâ inopiæ & necessitati amici & propinqui succurrat. Vel si mavis, sic non debitum quâ debitum, sed miseria amici & propinqui in quam per debitum incidit, movet sponsorem ut spōdeat. Verum abundet hîc quisque suo sensu, modo agnoscat non esse bonam firmamque hæc sequelam: morbo & debito assimilatur peccatum: Ergo ut morbus medicum ad curam, debitum sponsorem ad sponsonem; sic peccata Deum movent ad misericordiam.

Pag. 4.

Hæc leguntur verba: Cum pro peccatis passus aut mortuus

mortuus dicitur Christus, causam finalem (ut vult Socinus) intelligi res ipsa non patitur. *Et pag. 6. hæc,* Manet ergò inconcussum, phrasin ob peccata causam denotare impulsivam, & quidem meritoriam.

Hæc Dn. Grotij assertio non nititur fundamento solido. Falsum quidem est, particulas PRO & PROPTER nunquam significare causam impulsivam, ut vult Socinus, referente Dn. Grotio: sed tamen non ausim affirmare, quod Dn. Grotius affirmat p. 2. & 3. Phrases istas pro peccatis & propter peccata quoties perpeffionibus junguntur sive adhærent, diversum à causa impulsiva sensum non recipere. Ex locis verò benè multis, quæ Dn. Grotius citavit colligi potest, non abs re esse, quod Theologus quidam eximius contra Socinum scribit, phrasen has pro nobis & propter nos vicem, at pro peccatis & propter peccata nostra utilitatem significare.

Ad locum illum Pauli: Si per legem justitia; Ergò Christus $\delta\omega\mu\epsilon\delta\alpha\nu$ est mortuus. Gal. 11. 21. hæc Dn. Grotij leguntur verba. ubi vox $\delta\omega\mu\epsilon\delta\alpha\nu$ Socino agnoscente, significat sine causa: sed addi debuit sine causa antecedente. & pag. 7. hæc. Locus ipse Pauli de quo agimus, aliam quam antecedentem causam intelligi non patitur.

Nec genuina, nec nisi caute & commodè explicetur, orthodoxa videtur mihi hæc interpretatio Dn. Grotij. Non genuina: quia infirmat Apostoli argumentationem: quæ talis est.

Si per legem est justitia, Christus frustra est mortuus.

At Christus non est frustra mortuus.

Ergò per legem non est justitia.

Infirma hic est consequentia, si frustra idem esse dicatur, quod sine causa antecedente. Nam quanquam ex

lege & ejus observatione justitia esset: posset tamen esse
causa antecedens mortis Christi alia, & si Socino credimus
hæc unica, ut fedus viamque salutis morte suâ confirma-
ret, utque nos fidem in Iesum Christum haberemus: quæ
fides, ut loquitur Cateches. Polon. cap. 9. duo in se comple-
ctitur, quorum alterum est, quod non soli Deo, sed etiã
Iesu Christo fidendum sit; alterum quod Deo obe-
diendum non solum in iis, quæ in lege præcepit, &
per Christum non sustulit, sed etiam in illis omnibus
quæ Christus legi addidit.

Neque satis orthodoxa est illa ipsa interpretatio, nisi
cautè admodum & commodè explicetur. Christus *deus* *ante*
i. e. sine antecedente causa est mortuus. *Accedit enim*
propè ad errorem Socini, non justificatos esse patres in
V. T. fide in Christum, sed fide in Deum. *quæ res ut*
clarior sit, sic habendum. Sociniani ajunt, in federe veteri
per Moysen dato homines quidem per fidem esse justificatos
juxta caput 11. ad Hebræos, sed non per fidem in Christum
Dei filium, verum per fidem in solum Deum: in federe au-
tem per Christum iecto & firmato justificari homines tan-
tum per fidem in Christum. Huc accommodant illud
Petri Act. 4. vers. 14. Nullum aliud nomen homini-
bus sub cælo datum, in quo salvari debeant; quam no-
men Iesu. *Iuxta hanc fidei inter Deum & Christum di-*
visionem totam intelligunt disputationem Pauli, de ju-
stitia legis & fidei.

Nunc attende & videbis, quam probè interpretatio
Dn. Grotij commento huic subserviat. Si ex lege h. e. ex
federe legali quod Deus per Moysen dedit, est justitia:
frustra, *i. e.* absq; causa antecedente impulsivâ, Christus
est mortuus. Nam si per fidem quæ in federe legali erat
tantum in Deum, nos sub N. federe justificari debuimus,
quid.

quid movit Christum, ut mortem subiret, si, inquam, morte suâ non obtinuit, ut fides etiam ipsum respiciat? Vereor ne Sociniani dicturi sint, ita Dn. Grotium contra Socini de vocis *δωρεάν* significatu disputasse, ut dogma Socini de quo dixi, non leviter roborarit.

Si tamen dextrè Dn. Grotius sese explicet & sincerè nobiscum agat, deque rigore illo, non pati locum Pauli aliam quam antecedentem causam intelligi, non nihil remittat, ac quiescimus. Certè vox illa *δωρεάν* aliquando causam antecedentem denotat ut Ioh. 15. vers. 25. Oderunt me *δωρεάν* immeritò h. e. sine culpâ meâ, sivè cum odii causas ipsis nullas præbuerim. Apud Paulum verò *δωρεάν* non causam impulsivam, sed finalem significare existimamus. Rectè Erasmus vertit Frustra h. e. sine fructu, seu (ut logicè loquamur) sine adeptione finis. Nam finis mortis Christi fuit, ut nobis mereretur remissionem peccatorum, atque adèò ut nos, per justitiam morte ipsius partam imputatamque nobis, justificaremur: quem finem certè ille adeptus non est, si justitia nostra per legem est.

Exemplum sanctimonix tota vita Christi præbuit, magis quam mors ipsa, quæ brevi momento peracta est.

Pag. 10.
hæc legū-
tur verba.

Exemplum sanctimonix totam vitam Christi præbuisse certum est. An verò vita magis præbuerit quam mors, non ausim temerè definire. Certè quo majores fuerunt Christi passiones, eò majus, evidentius & illustrius præbuit patientiæ, fortitudinis, charitatis & benevolentix, adèoque omnimodæ sanctimonix exemplum. Illa autem num Theologi vox sit, Christi mors brevi momento peracta est, ipsius Dn. Grotij postquam rem accurratius in timore Domini perpenderit, arbitratus esto. Mors Christi

non definitur illo temporis momento, quo animam efflavit, commissa eadem paulo ante patris caelestis manibus, sed ab eo tempore, quo anima ejus in horto tristis esse capit, usque ad extremum vitae terminum. Agnoscit hoc ipse Socinus, cum finem mortis Christi à Petro exemplum imitationis statui asserit. At Petrus illic non mortis, si ipsum vocabulum spectas, meminit, sed mortiferae passionis, quam extremam & solennem theologi vocant, quae non modo non momentanea, sed nocturna fuit atq. diurna. Dum verò breve momentum mortis Christi, Dn. Grotius dicit, sic Socinum refutat, ut mortis Christi pretium extenuare videri possit.

P. 12. &
13.

Dn. Grotius contendit contra Socinum ἀνεργεῖν ἢ ἀναφέρειν idem sonare quod ferre, non auferre. Idque evincere contextum Petri, qui non de quovis Christi beneficio, sed summa ejus patientia agat, quae non auferendo sed ferendo ostendatur.

Hæc Socini refutatio nimis perfunctoria est. Socinus tumultuatur Petrum 1. Pet-2. vers. 23. & 24. nullam instituisse commendationem satisfactionis per Christi passionem præstita, sed virtutum ipsius & peculiariter patientiæ, ex eoque occasionem sumsisse homines ad peccatorum mortificationem & vitam in justitiâ degendam adhortandi. Ex hoc deinde concludit, Christum propterea mortuum, ut exemplum imitationis nobis relinqueret, non ut satisfactionem pro nobis præstaret. Dn. Grotius prius illud Socini concedit; sed ad id, quod inde Socinus, contra Catholicam sententiam, quam ipse defensusus est, insert, nihil dicit: quæ utique perfunctoria refutatio est.

Respondere autem debebat, unius & ejusdem rei multos posse esse fines, quorum unus alterum non tollat. Christus ipse mortis suae finem declarat esse redemptionis pretium Math. 20. vers. 28. Paulus sacrificium expiationis

tionis Heb. 9. v. 26. & 28. Item 10. vers. 10. & 14. Petrus
exemplum imitationis, loco supra citato.

Illud verò Dn. Grotij quid est? patientia Christi sum-
ma de qua Petrus agit, non auferendo, sed ferendo
ostenditur. Ergò ἀνασείειν καὶ ἀνεβήκειν non auferre, sed
ferre significant. Quid hinc? E. peccata nostra Chri-
stus quidem tulit, non abstulit; quod est falsum. Sanè
Christus peccata nostra à nobis abstulit, removit, & abje-
cit, quatenus ipse ea in se recepit, tulit, bajulavit. Si enim
ipse peccata nostra in se non recepisset, tulisset & bajulasset,
nullo eadem pacto auferre & removere potuisset. Etsi igitur
Petrus respectu effecti, verbo utatur removendi aut
auferendi, nullam tamen hinc contra nos proferre poterit
Socinus demonstrationem. Constituto enim effecti, nulla
fit abnegatio cause, sed necessariò planè subintelligitur.

Pœnæ sanè generaliter sumptæ etiam in bestias ca-
dunt. Sed hoc quorsum? Ergò jure sibi non sumit
Socinus, non posse ullo modo dici hircum expiato-
rium Lev. 16. pœnas pro populi peccatis pertulisse.

Esaias cap. 53. vers. 7. ait, Exigitur peccatum &
ipse affligitur. Hinc Theologi concludunt; Ergò Christus
tulit pœnas pro peccatis nostris.

Objicit Socinus locum Levit. 16. vers. 21. & 22. Vbi pecca-
ta populi dicuntur imponi hirco expiatorio, qui ea ferat in
vastam solitudinem, nec tamen valere deductam inde con-
clusionem. Ergò hircus pertulit pœnas pro peccatis
populi.

D. Grotius respondet, posse dici hircum pœnas pertulisse,
cum pœna generaliter sumpta etiam in bestias cadat. Hæc
est nullius momenti responsio. Si pœna generaliter sumpta
etiam in bestias cadit. Ergò hircus expiatorius pec-
cata populi Israëlitiçi verè pertulit. Pertulisse quidem

Pag. 16.
scribit Dn.
Grotius.

hircus dici potest peccata populi, h. e. pœnas peccati: sed non debet hoc dici ex hoc fundamento, quod Dn. Grotius comminiscitur, quia in bestias pœna cadit. Verum ex isthoc, quia hircus typus fuit & figura Christi, qui solus peccatorum nostrorum pœnas in corpore pertulit, & abstulit, & cujus solius vibicibus sanati sumus.

Infra p. 150. eadem D. Grotius repetit, & p. 151. sic concludit. Ex his quæ diximus perspicuum jam est, quomodo victimæ pro peccato in veteri federe peccata expiarint, nim. Deum movendo ut pœnam carnalē remitteret, idque per satisfactionem quandam: quod autem typi præstiterunt carnaliter, hoc οὐρανίου Christus præstat spiritualiter &c.

Quid audio? victimas veteris federis carnaliter, non spiritualiter expiasse peccata? & quidem per quandam satisfactionem h. e. movisse Deum, ut carnalem remitteret pœnam? Geminus error: victima per se nullam prorsus satisfactionem præstiterunt, quâ commotus Deus peccatorum pœnam remisit: sed tantum instar typorum satisfactionem Iesu Christi plenissimam præfiguraverunt.

Quum verò victima instar typorum dicuntur peccata expiasse, non moverunt Deum ad pœnam tantum carnalem, sed maximè spiritualem, remittendum; non signarunt liberationem temporalem, ut sub finem ejusdem cap. Dn. Grotius ait, sed αἰώνιον λύτρωσιν.

Disputat Dn. Grotius toto cap. 2. quomodo Deus in negotio satisfactionis considerandus sit, & concludit, Deum considerandum ut Rectorem seu summum principem, quod alicubi Socinus fatetur p. 40. & 41. Non verò Deum considerandum ut creditorem, id quod contra Socinum, nec ut Iudicem, quod cum Socino ipse negat.

Sed nimis licenter Dn. Grotius considerationem Dei

Dei ut creditoris & iudicis ab hoc negotio removeret. Non uno sed tribus illis modis Deus est considerandus, quia *ἕκαστον* in hoc actu triplicem scriptura Deo tribuit, videlicet ut Rectori, ut Creditori, ut Iudici. De Rectore res clara & utrinque in confesso est.

De creditore volens nolens Dn. Grotius concedit p. 48. quod Deus poenam peccatorum remittens alicubi cum creditore de jure suo cedente, comparetur *Matth. 18*. Concedit etiam p. 49. Dei & creditoris actus convenire non tantum causa movente, quæ est benignitas: & effectu, quod est liberatio à miseria aut molestia: sed eo insuper, quod in utroque præcedit jus aliquod, in Deo ad puniendū, in creditore ad exigendū creditū, & utrinque cōtingit dissolutio quædam obligationis antea existētis.

Hæc cum D. Grotius concedat, miror quo consilio & ex quo fundamento neget Deum in satisfactionis negotio considerandum ut Creditorem. An quia similitudo inter Deum & Rectorem negotio satisfactionis accommodatior est, altera illa similitudine & parabolâ, inter Deum & Creditorem? Id videntur velle tres illa ejus assertiones.

1. Punire non est actus competens parti offensæ quâ tali p. 42.

2. Naturaliter pars offensæ quâ talis nullum jus habet in poena p. 45.

3. Jus puniendi in Rectore non est, aut jus absoluti Domini aut Crediti.

Hæc nos Dn. Grotium amicè volumus monitum.

1. Non esse bonâ hæc sequelâ; parabola quâ Deus cū Rectore cōparatur in negotio satisfactionis præstatiō, clarior, accommodatior, seu rebus omnib⁹ ac circūstantiis magis analoga est, quâ illa quâ De⁹ cū Creditore cōfertur. E. De⁹ nō cōsideratur ut creditor, sed tātū ut Rector in negotio satisfactionis:

D. Grotius

*Dn. Grotius existimavit facturum se rem Christiano
Icto non indignam si ea, quæ à jure petuntur arma Ca-
tholica fidei adversario extorqueret. Vide præfat. ad
veritatis Evangelicæ studiosos. Ergo D. Grotius in de-
fensione hæc fidei Catholica consideratur tanquam fortis &
animosus Miles. Conveniat omnium optimè similitudo
à militia desumpta in Dn. Grotium Defensorem: quis in-
terim negabit, eundem Dn. Grotium heic considerari
commodè posse tanquam Advocatum, siquidem patroci-
nium causæ seu fidei Catholica adversus Socinum tuetur.*

*Profecto cum Iesus Christus appositissimè in satisfactio-
nis negotio dicatur potioris federis sponsor Heb. 7. vers.
22 sequitur infallibiliter, Deum appositissimè in eodem
satisfactionis negotio creditorem dici: nos verò debitores.
Est enim perpetua hæc inter creditorem, sponsorem &
debitorem.*

*Neque commodior in suis terminis considerata similitu-
do excogitari potest, quæ in negotio hoc satisfactionis con-
sideretur, quam illa de creditore & debitore, interque illos
interveniente sponsore.*

*Nec obstat quod D. Grotius movet, nunquam cum
justitiâ pugnare de jure crediti cedere. p. 50.*

*Hoc enim hic partim alienum est, partim falsum. Probo
illud: quia etsi se res haberet, ut vult Dn. Grotius, non ta-
men sequeretur Deum nullatenus ut creditorem posse con-
siderari. Probo istud: quia debitum aut ledit honorem
creditoris, aut non ledit. Si debitum non ledit honorem
creditoris, certè non pugnat cum justitiâ, de jure crediti
cedere sine ullâ compensatione: ut cum Rex aliquis seruo
suo remittit debitum aliquot millium florenorum. Hoc,
inquam, debitum, quia non ledebat majestatem regiam,
potuit salvâ majestate remitti: si verò debitum ledat ho-
norem*

vorem creditoris, ejusque natura & gloria è diametro ad-
versetur, certè non potest sine satisfactione creditor de jure
crediti cedere, hoc est debitum libero voluntatis ductu re-
mittere: Postremi generis debitum est omne peccatum.
E. non potest Deus de jure crediti sine satisfactione ce-
dere.

2. Non sine gravi præjudicio fidei Catholica Dn. Gro-
tium pro equipollentibus accipere jus Offense partis, jus Cre-
diti, & jus Dominij. Nam 1. Etsi punire non est actus
competens parti offense, quâ tali: potest tamen competere
vi contrastus creditori quâ tali. 2. Etsi naturaliter pars
offensa quâ talis nullum jus habet in pœna: potest tamen
habere Creditor quâ talis, & habet revera Dominus quâ
talis. 3. Etsi jus puniendi in rectore non est jus Crediti
aut Dominij: jus tamen puniendi in absoluto Domino est
jus absoluti Dominij. Hactenus ostendimus Deum in ne-
gotio satisfactionis ut creditorem: restat ut ostendamus
eundem ut judicem considerari.

De hac re sic scribit Socinus. Deus non est confide-
randus ut iudex, qui de alieno jure agit, & cui à legum
præscripto recedere non licet: sed est considerandus
ut princeps & Dominus cujus sola voluntas omnium
rerum lex est & perfectissima norma. Quid aliud Dn.
Grotius? Sed ad rem: de qua nota.

1. Certum est Deum in negotio satisfactionis considerari
ut principem & Dominum, cui non est lex lata, sed cujus
voluntas ei pro lege est: inde tamen non rectè colligitur
Deum non considerari ut judicem. Vnum n. horum al-
terum non tollit, aut perimit.

2. Certum etiam est Deum passim in scriptura compa-
rari cum iudice, qui mundū judicet in iustitia, qui judicet
vivos & mortuos, qui judicet unumquemque secundum o-

pera sua. Ergo recte consideratur Deus in puniendis & remittendis delictis, ut iudex.

3. Certum denique est, iudicem alium esse subdelegatum, qui de superioris jure agit, & cui à legum præscripto recedere non licet: alium supremum, qui alieno juri & legibus non est subjectus, ac proinde liberrimè judicat quomodo & quandocumque judicat, nec injustè judicat, cum vel ipsum peccatorem punit, vel eundem præstitit pro eo à tertio aliquo omnimodà satisfactione, absolvit. Deus vero non subdelegatus, sed supremus iudex est.

CAP. 3. Disputat Dn. Grotius, qualis sit actus Dei in negotio satisfactionis, & respondet in genere esse punitionem unius ad impunitatem alteri consequendam p. 56. Eadem & sequenti ait.

Non esse actum illum legis executionem.

Non etiam esse legis abrogationem.

Non etiã esse interpretationem legis καὶ ἐπιείκεια.

Sed esse legis relaxationem seu dispensationem.

Quæ hæc est subtilitas? Dei in postulatione satisfactionis actio, est pœna peccatis promerita exactio: quæ si impersonaliter consideratur, cur peccator puniendus sit, finis ejus est divinæ justitiæ demonstratio: si verò personaliter, cur Christus punitus sit, finis ejus est, ut per Christi punitionem nos impunitatem consequamur.

Hæc personalis pœna peccatis nostris promerita exactio, recte appellatur legis relaxatio seu dispensatio. Summa enim legis hæc erat. Omnis homo peccans pœnam ferat mortis æternæ: Verba sunt Dn. Grotij p. 56. Deus verò in negotio satisfactionis relaxat hanc legem sive dispensat de ea hoc modo: Omnis homo peccans pœnam ferat mortis æternæ, vel per seipsum, vel per alium.

Frustra autem est, quod Dn. Grotius ait, actum illum

Dei

Dei non esse legis executionem, nec abrogationem, nec interpretationem per epikiam: sed legis relaxationem seu dispensationem. Est enim hæc omnia. Dispensatio enim illa quid est nisi legis executio severitate stricti juris lenitâ. Quod animadvertens Dn. Grotius, cum negasset, actum hunc Dei esse legis executionem, mox subjicit: nam si Deus legem omninò exsequeretur &c. Sed aliud est legem omninò, i. e. stricti juris rigore, exsequi, aliud cum dispensatione aliquâ exsequi. Hoc, non illud facit Deus.

Dispensatio etiam illa annon est legis abrogatio? Negat Dn. Grotius, quia lex abrogata vim nullam habet obligandi. At infideles adhuc obnoxii sunt eidem legi. Ideò scriptum est, quod ira Dei manet ἐνὶ τῷ ἀπειθεύοντι Ioh. 3. vers. 36. &c. pag. 57.

Qua hæc est sequela? Si lex infidelibus non est abrogata, si super infideles manet ira Dei, si infideles occupat ira Dei usque ad finem: Ergò lex fidelibus non est abrogata, & super fideles manet ira Dei, & fideles occupat ira Dei usque ad finem? Nulla. Lex quo ad rigorem & sententiam damnatoriam sive maledictionem abrogata est, sive ut Apostolus loquitur, non est posita iusto: posita verò est contemptoribus, & iis qui subiaci nesciunt, impiis & peccatoribus nefariis ac profanis patricidis & matricidis, homicidis, scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiariis & mendacibus, perjuris, & si quid aliud est, quod sanæ doctrinæ sit oppositum 1. Tim. 1. vers. 9. & 10.

Dispensatio denique illa an dici nequit interpretatio legis κατ' ἐπιείκειαν? Sic vult Dn. Grotius, siquidem ea interpretatio ostendat aliquod factum aut personam sub legis obligatione nunquam fuisse comprehensam p. 57.

Quae hac est argutia? Interpretatio per Epiikiam non necessario ostendit factum aut personam sub legis obligatione nunquam fuisse comprehensam: sed hoc ostendit, legis obligationem, quae erat ad mortem, ab omnibus hominibus Dei filiis adoptivis, in unam personam, puta in filium Dei unigenitum Iesum Christum fuisse translata.

Ceterum fac ita esse, nim. ostendere interpretationem per Epiikiam, personam sub legis obligatione nunquam fuisse comprehensam: eo ipso Dn. Grotij assertio perit. Ostendit enim dispensatio divina personam Iesu Christi, qui sub obligatione legis ad mortem sive pœnam, non fuit comprehensus, quia ipse legem non est transgressus. Nostri autem causa qui sub legis obligatione eramus, legi factus est obnoxius: ut, inquam, nos qui legi eramus obnoxii redimeret, ut adoptionem acciperemus Gal. 4. vers. 4. & 5.

Tandem dispensatio de lege, quid est nisi legis per epiikiam interpretatio, abrogatio, executio?

p. 57. &
seqq.

Tractat D. Grotius questionem. An lex pœnalis sit relaxabilis, & definitivè concludit p. 61. Legem Dei positivam & pœnalem, dispensabilem fuisse apparet.

Resp. 1. Lex pœnalis dispensabilis quidem est, & relaxabilis quantum attinet illum Dei actum, de quo paulò antè, quo pœnam à nobis promeritam in Christum sponso rem nostrum transtulit, sed non est relaxabilis, sic ut legis moralis transgressio omninò impunita manere possit.

2. Falsum est, legem pœnalem esse legem positivam: siquidem verum est, quod de omnibus legibus positivis Dn. Grotius statuit, illas nimirum absolutè esse relaxabiles, pag. 58. At lex pœnalis non est absolutè relaxabilis: sive, absolutè non ita subjacet libero Dei arbitrio (verba sunt Dn. Grotij pag. 59.) ut fontes vel punire, vel impunitos

punitos sine satisfactione dimittere possit.

Atque hic nisi me fallit conjectura, in gravem apud Theologos bonos, reprehensionem incurret Dn. Grotius, quod ipse Ictus magni apud omnes nominis, advocatum acturus fidei Catholicae, illud adversario suo Socino largiatur, quod hactenus sincerorum Theologorum largitus est nemo. Liberalis sit Dn. Grotius erga adversarios suos in causis forensibus: in causis theologicis ultra quam justum & rectum est liberalem esse, est veritatis causam prodere.

Voluit & evoluit Socinus plurimorum theologorum scripta, sed nullum reperit suo commento faventem, excepto solo Wolfgango Musculo magna autoritatis & eruditionis viro, qui in locis communibus in hunc sensum scribit, quod scilicet Deus si voluntariè & pro beneplacito suo nemini absque satisfactione peccata possit condonare, minus juris ac libertatis habeat, quam creditor quispian, qui cuilibet liberè pro velle suo sine minimâ satisfactione debitum remittere potest.

Ejusdem Musculi autoritate se munit Socini admirator D. Conradus Vorstius, cujus tota theologia ferè nil nisi lus & jocus est: & à quo ego nihil desidero amplius, quàm ut sibi ipsi anathema dicat, quatenus bonâ conscientia cum Davide in veritate & sinceritate gloriari non possit, Os fuit concors animo, sonusque, Sensui. Psalm. 17.

D. Vorstius tamen in hac quidè causâ videtur Dn. Grotio lenior vel potius lentior. Ille enim necessitatè satisfactionis Christi dicit esse hypotheticam, h. e. pèdere à liberâ Dei voluntate, non ab essentiali ejus justitiâ, ita nimirum ut Deus simpliciter quidem potuerit peccata absque satisfactione dimittere, licet hanc pro suo beneplacito intervenire voluerit. Dn. Grotius verò cum irrelaxabile dixisset esse vel absolutè vel ex hypothesi, neutro modo legem penalem.

irrelaxabilem dici posse statuit: adeoq; non vult vi divini beneplaciti necessariam fuisse satisfactionem Christi, ut lex pœnalis relaxaretur, seu pœna peccatorum remitterentur. Neque hoc solum, sed legem pœnalem dicit positivam, quae absolute sit relaxabilis. Scire hic ego velim, quid hoc sit aliud, quam quod Gittichius Socini discipulus scribit, satisfactionem pro peccatis nostris per pœnarum in se derivatarum solutionem respectu Dei impossibilem fuisse. Certè fuit impossibilis, si lex pœnalis absolute, ut inquit Dn. Grotius, fuit relaxabilis. Considerent hoc viri p̄j & docti, judicentque quam bene Dn. Grotius supra disputarit contra Socinum, Deum non considerari in satisfactionis negotio tanquam Creditorem, cum præcipuum fundamentum & scopum ex quo & in quem Socinus hic Deum ut Creditorem comparandum contendit, ipse non dicam admittat, sed rationibus hinc inde conquistis, aserat. Sed missam faciam controversiam hanc, an Deus nullâ satisfactione acceptâ potuerit nobis peccata nostra condonare, pro quo Dn. Grotius dicit, An lex pœnalis fuerit relaxabilis? ubi de sententia Musculi pauca monero. Musculus vir magnus fuit, ab omni tamen errore non magis ac alij viri p̄j, liber aut immunis. Necessitatem satisfactionis Christi pro peccatis ipse sanctè credidit: eam tamen non ex absolutâ Dei naturâ, sed libero decreto pendere existimavit: qui error tolerabilis est. Pace tamen tanti theologi, Musculum designo, hoc omnibus dictum & inculcatum velim.

Quod si Deus minus haberet libertatis in peccatorum remissione, quam Creditor in remittendo debito, propterea, quod peccata sine justitiæ suæ offensione condonare nequeat: sanè & in eo minus liber erit, qui bonus & verax existens, nullo pacto sine naturæ suæ lesione possit esse malus & mendax,

das, quomodocunque etiam Dn. Grotius sudet distinguen-
do hic inter leges irrelaxabiles & relaxabiles. Causa hac
est: quia in utroque est eadem similitudo. Nam qualis
in peccatorum remissione absque justitia Dei lesione im-
possibilitas est, talis etiam planè Deo inest in conversione
bonitatis veritatisque ipsius in malitiam & mendacium.

Atque hæc sunt quæ in Defensione fidei Catholicæ sum-
mi & magnifici viri Dn. Hugonis Grotij notavimus. Si
insuper ea omnia voluissemus persequi, quæ levioris esti-
mari solent momenti, charta quam complicaveramus, nos
defecisset. Sunt etiam non pauca in Defensione hæc Dn.
Grotij, litem quæ inter Theologos nostros qui Remonstran-
tes & Contraremonstrantes appellantur concernentia, sed
ea lubens præterij. Spero enim futurum, ut Synodus,
quam boni omnes precibus deposcunt, illa omnia commode
suo tempore desinat. Quod verò Dn. Grotium initio a-
manter petij, id ipsum hic in fine observanter repeto, ne vi-
delicet graviter atque iniquo ferat animo, quod candidè
judicium meum de libro ejus dixi. Feci enim illud, non
ut gloriolam aliquam captarem, neque ut Dn. Grotium læ-
derem: sed partim ut amicis quibusdam morem gererem,
partim & præcipuè ut ecclesiæ inservirem. Faxis
Deus ut ecclesiæ laboris hujus mei fructum
aliquem metat. AMEN.

FINIS.

